

УПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ I-IV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

*Медичний коледж вищого державного навчального закладу України
«Українська медична стоматологічна академія»*

Оптимальний розвиток системи середньої медичної професійної освіти приводить до підвищення ефективності підготовки спеціалістів нової формації, орієнтованих на високі ідеали надання якісної стоматологічної допомоги населенню, здатних вирішувати поставлені завдання в умовах наростання динамізму суспільних процесів, суперечливості та соціальної нестабільності.

Прогресивні зміни в сучасному професійному освітньому просторі ставлять нові вимоги до особистості спеціаліста, його конкурентоздатності, мобільності, соціально-професійного розвитку і формування його професійно значимих якостей.

Однією з актуальних проблем медичної освіти, в першу чергу середньої професійної, натеper є забезпечення підготовки випускників до адекватної багатофункціональної діяльності сучасного медичного працівника. Реальна практика розвитку медичної освіти вимагає глибшого опрацювання проблем формування цілісної системи професійної освіти зубних техніків, її зв'язку з іншими формами їхньої професійної підготовки. Сучасний зубний технік - це не тільки спеціаліст, який знає зуботехнічне виробництво, а й спеціаліст, адаптований до багатофункціональної професійної діяльності на рівні всієї зубощелепної системи.

Перетворення в освітньому просторі та на ринку праці роблять необхідними в підготовці спеціалістів із середньою медичною освітою використання компетентного підходу і впровадження структурних освітніх моделей, що базуються на особистісно орієнтованих,

проблемно-діяльнісних, модульних, контекстних, інформаційно-комп'ютерних технологіях [1]. Сучасний навчальний процес вищої школи будується як на класичних принципах освіти, так і на базі новітніх технологій у педагогіці, зумовлених науково-технічним прогресом та збагачених передовими досягненнями методики навчання.

Принципи навчання становлять ті положення загальнометодичного характеру, на які спирається процес навчання у своїй сутності. У педагогічній літературі розрізняють дидактичні та методичні принципи навчання. До дидактичних принципів належать: принцип свідомого й активного навчання, принцип наочності, принцип поступовості та систематичності знань, принцип закріплення і міцного опанування знаннями і навичками. Ці загальноприйняті та перевірені багаторічним педагогічним досвідом дидактичні принципи становлять єдину і нерозривну суть будь-якого навчального процесу в навчальних закладах усіх рівнів освіти.

Принцип свідомого й активного навчання передбачає не пасивне, шляхом зазубрювання та механічних вправ, а усвідомлене, глибоке і ґрунтовне засвоєння знань і навичок, адже свідоме ставлення до навчання нерозривно пов'язане з активністю і творчим підходом того, хто навчається. Принцип здійснюється через висвітлення актуальності теми заняття, акцентування уваги студентів на важливості та значимості засвоєння навчального матеріалу для майбутньої професійної діяльності, на системному формуванні почуття професійної

гордості та відповідальності за виконання своїх обов'язків.

Наочність - це золоте правило процесу навчання. Цей принцип передбачає перш за все засвоєння знань шляхом безпосереднього спостереження за предметом вивчення. У навчальному процесі майбутніх зубних техніків провідну роль відіграє саме спостереження за процесом виготовлення протезів спеціалістом (а потім застосування результатів спостереження у своїй практичній роботі); використання стендів та мікростендів із зображенням етапів виготовлення зубних протезів різних типів; засвоєння змісту навчального матеріалу за допомогою мультимедійного супроводу процесу виготовлення протеза; вивчення анатомії зубощелепної системи за навчальним посібником «Атлас анатомії з біомеханікою жувального апарату» (автори - Король М.Д., Коробейніков Л.С.), який складається винятково з кольорових ілюстрацій та пояснень до них за кожною темою навчальної дисципліни, адже «хто сам уважно спостерігав будову людського тіла, той зрозуміє і запам'ятає все краще, ніж він прочитає найповніші пояснення, не побачивши це своїми очима» (Я.А. Коменський) [2]. Навчальний ефект кожного спостереження залежить від того, наскільки ми зуміли переконати студента, що і з якою метою він повинен спостерігати, і наскільки нам вдалося заволодіти його увагою протягом усього процесу навчання. Наочність - це не тільки принцип, що вдосконалює ефективність процесу навчання, а й принцип, що полегшує засвоєння навчального матеріалу.

Обов'язковим принципом навчання є послідовне вивчення навчальної дисципліни і систематизація знань. Він вимагає від студента засвоєння систематизованих знань у певній логічній і методичній послідовності. Для цього слід так розподілити навчальний матеріал, щоб не порушувати логіку науки, встановити зв'язки між новим і вже вивченим, переходити між окремими етапами навчання [3]. Для підготовки зубних техніків це особливо важливо, оскільки новий навчальний матеріал завжди базується на попередньому і закріплюється наступним. Вивчення профільних дисциплін побудоване за принципом «від легкого до більш складного», «від відомого до невідомого». Так, процес навчання виготовленню бюгельних протезів та металокерамічних конструкцій базується на знаннях, здобутих під час вивчення виготовлення знімних і незнімних протезів, зуботехнічного матеріалознавства, основ литва зубних протезів та інших фундаментальних і спеціальних дисциплін.

Принцип повторення і закріплення здобутих знань і навичок такий же старий у педагогіці, як і саме навчання. Ще древній китайський філософ Конфуцій будував систему навчання на принципі повторення і закріплення знань шляхом практичних вправ. У системі навчання зубних техніків провідна роль відводиться саме практичним заняттям, на яких студенти опановують першими навичками практичних дій, закріплюють і вдосконалюють їх шляхом постійних вправ. Вирішальне значення в закріпленні практичних навичок має перебування студентів на 4-тижневій виробничій та 7-тижневій переддипломній практиках на робочому місці зубного техника в кращих зуботехнічних лабораторіях міста.

Оновлення всіх сторін життя суспільства, необхідність виходу на передові рубежі науково-технічного прогресу, забезпечення високої ефективності виробництва, най-

більш повного розвитку творчого потенціалу суспільства - все це висуває перед вищою професійною освітою абсолютно нові навчальні та виховні завдання. Необхідно, щоби процес навчання формував новий тип мислення, новий стиль діяльності, орієнтований на ефективніше розв'язання виробничих, соціальних та інших проблем [4]. Отже, потрібно вести активний пошук інтенсивних методів, форм і засобів навчання.

Провідними напрямками перебування навчання є інтенсифікація й оптимізація навчального процесу.

Інтенсифікація навчання - це підвищення продуктивності навчальної роботи викладача і студента за кожну одиницю часу. Для того, щоб напруженість роботи викладача і студента залишалася на допустимому рівні, не вела до перевантаження, не відбивалася негативно на їхньому здоров'ї і в той же час їхня праця була високоєфективною, необхідно вибрати оптимальні методи навчання. Тому інтенсифікація й оптимізація навчання мають здійснюватися у взаємозв'язку як найважливіші принципи наукової організації педагогічної діяльності. Можна виділити такі основні фактори інтенсифікації навчання: підвищення цілеспрямованості навчання, посилення мотивації навчання, насиченість інформативної місткості змісту навчання, застосування активних форм і методів навчання, прискорення темпу навчального процесу, розвиток навичок практичної діяльності, використання комп'ютерних технологій навчання [5].

Інтенсивність навчальної діяльності суттєво залежить від мотивації - важливого способу підвищення ефективності навчання. Викладачі зуботехнічного відділення звертають увагу на ґрунтовне пояснення практичної значимості теми, підкреслюють її зв'язок з актуальними проблемами сьогодення, чим суттєво посилюють інтерес студентів до навчання. З метою інтенсифікації та оптиміза-

ції навчального процесу викладачі відділення спрямовують свою діяльність на вдосконалення змісту і структури навчання за напрямками:

- посилення направленості навчального процесу на комплексне здійснення трьох його основних функцій - навчальної, виховної та розвивальної;

- підвищення інформативної місткості кожного заняття за рахунок максимальної насиченості змісту за збереження його доступності (використання таблиць, стендів, мікростендів, навчальних відеофільмів, мультимедійного супроводу та ін.);

- посилення ролі теоретичних знань у змісті навчання (вдосконалення й оновлення змісту лекційного матеріалу, тісний зв'язок його із сучасними досягненнями зубопротезних технологій та матеріалів);

- здійснення тісних міжпредметних зв'язків при вивченні фундаментальних та профільних дисциплін;

- застосування алгоритмічних указівок у процесі практичного засвоєння етапів виготовлення різних конструкцій зубних протезів;

- широке застосування мультимедійних, комп'ютерних та відео-технологій у навчальному процесі;

- упровадження в зміст практичної підготовки студентів виготовлення зубних протезів не за фантомами, а для реальних пацієнтів («живі» роботи).

На завершення характеристики основних чинників інтенсифікації навчання слід зазначити, що всі вони мають застосовуватись у взаємозв'язку. Не можна розраховувати на те, що тільки застосування окремих із них розв'яже проблему інтенсифікації. Для підвищення результативності навчальної роботи треба шукати в кожній конкретній ситуації оптимальне поєднання факторів інтенсифікації з урахуванням конкретних умов, специфіки навчальної дисципліни, індивідуальних особливостей студентів та можливостей викладача [6]. Тільки такий підхід зможе дати

успішні результати в підвищенні ефективності та якості навчання.

Беззаперечною є думка про те, що педагогіка спілкування складається з уміння створювати на заняттях атмосферу, яка сприяє особистісному росту студента; виявляти індивідуальні можливості та потреби студента; використовувати зворотний зв'язок у процесі навчання; активізувати творчі можливості студента в процесі навчання. Специфіка підготовки зубного техника вимагає від викладачів диференційованого та індивідуального підходу до кожного студента, врахування його творчого потенціалу. Однією з форм такого підходу є проведення щорічних творчих конкурсів, які залучають усіх обдарованих студентів і є відбірковими до Всеукраїнських конкурсів студентської професійної майстерності.

Для творчої педагогічної діяльності необхідні всебічна освіченість, високі моральні якості, здатність до аналізу й самоаналізу, знання основних напрямів психології особистості та психотерапії. Багато недоліків традиційного навчання студентів стають наслідком недостатньої психолого-педагогічної підготовки викладачів медичних навчальних закладів. Досі побутує помилкова думка, що в системі медичної освіти викладач не потребує спеціальної психолого-педагогічної підготовки. Первинна психолого-педагогічна і методична підготовка викладача вищої медичної школи має бути введена в систему підготовки викладачів, особливо це стосується молодих кадрів. Таке соціальне замовлення суспільства має виконуватись, оскільки провідна мета - це підготовка спеціаліста як особистості, що прагне стверджувати найдорожчу цінність - здоров'я нашого суспільства [7]. Ураховуючи те, що система підготовки викладачів полягає в інтеграції психолого-педагогічних і спеціальних медичних знань та втіленні їх у практику навчання

майбутнього спеціаліста, в медичному коледжі ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» для викладачів створено щорічні місячні курси підвищення педагогічної майстерності, до роботи яких залучено майстрів педагогічної справи Полтавського обласного інституту післядипломної освіти ім. Остроградського.

Слід підкреслити, що специфіка підготовки зубного техника вимагає від викладача дисциплін професійно-практичного циклу не тільки кваліфікованого опанування навичками виготовлення зубних протезів, а й професійних знань стоматолога-ортопеда. Тому в практиці організації навчального процесу зуботехнічного відділення більшість викладачів мають дві спеціальності - зубного техника і лікаря-стоматолога, що позитивно впливає на здійснення комплексної підготовки фахівця відповідно до вимог сучасного ринку праці.

Система сучасної медичної освіти передбачає повне забезпечення навчального процесу методичними матеріалами. Викладачі зуботехнічного відділення наполегливо працюють над методичним забезпеченням занять. Методична база відділення охоплює:

- навчальні програми з кожної навчальної дисципліни з критеріями оцінок якості знань;

- перелік загальних і спеціальних знань і навичок, якими студент повинен володіти;

- матеріали для теоретичних знань із кожної дисципліни - тексти лекцій (у тому числі в електронному варіанті), мультимедійний супровід аудиторних занять, систематичне ознайомлення з новітніми досягненнями зубопротезного виробництва;

- матеріали для роботи на практичних заняттях - методичні рекомендації для викладача, роздаткові витратні матеріали для навчання виготовленню зубних протезів, мультимедійний супровід занять для закріплення теоретичних знань і практичних навичок;

- матеріали для самостійної роботи студентів - набори тестів, ситуаційні задачі, матеріали самоконтролю з кожної теми та дисципліни в цілому і критерії їх оцінювання, навчальні електронні матеріали в електронній базі академії;

- матеріали для контролю знань - контрольні питання для письмової відповіді, тести, практичні завдання з виготовлення різних видів зубних протезів.

Викладачі відділення підготували для студентів I-II рівнів акредитації навчальні посібники з грифом ЦМК МОЗ України: «Стоматологічні хвороби та питання організації стоматологічної служби» (колектив авторів); «Атлас анатомії з біомеханікою жувального апарату» (Король М.Д., Коробейников Л.С.); «Практикум з ортодонції» (Головко Н.В.); «Клінічні та лабораторні етапи виготовлення металокерамічних зубних протезів» (Король М.Д., Рамусь М.О.); «Матеріалознавство в стоматології» (Король М.Д., Оджубейська О.Д.).

Педагогічна майстерність - це індивідуальний стиль діяльності викладача, спроможність до самооцінки і корекції як показник особистісного рівня педагога. Викладач повинен уміти бачити навчальний процес очима студента і запобігати можливим труднощам та помилкам у навчальній діяльності, вміти пояснювати не тільки свої, але й дії студентів у тій чи іншій ситуації, встановлювати зворотний зв'язок, організовувати навчальну діяльність з урахуванням групових процесів. Він має володіти технікою запобігання і розв'язання конфліктів зі студентом, здійснювати психодіагностику і корекцію неадекватної поведінки.

Отже, одним із найголовніших завдань, що стоять перед колективом викладачів зуботехнічного відділення, є вибір правильного педагогічного підходу до підготовки спеціалістів, які могли б у майбутньому забезпечити новий, вищий рівень виготовлення зубних протезів.

Література

1. Арутюнов Д. Быть ли технику зубному в кибернетическом будущем? // Кафедра. - 2003. - С. 46-49.
2. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. Т. 2. - М.: Педагогика. - 1982.
3. Арутюнов Д. Особенности подготовки зубных техников на этапе додипломного образования в современных условиях / Арутюнов Д., Кудрявая Н., Дзалаева Ф. // Сб. трудов II Всерос. науч.-практ. конф. «Образование, наука и практика в стоматологии». - М., 2005. - С. 28-29.
4. Давыдов Л.Д. Использование компетентностной модели специалиста в формировании содержания профессионального образования: историко-педагогический аспект / Л.Д. Давыдов // Методическое пособие. - М., 2004. - 20 с.
5. Оптимизация учебного процесса в вузе ; под ред. проф. Ильинских Н.Н. // Естествознание и гуманизм. - 2007.- Т.4, вып. 2.
6. Андреев А.А. Знания или компетенции? / А.А. Андреев // Высшее образование в России. - 2005. - № 3.
7. Врач-педагог в изменяющемся мире: традиции и новации ; под ред. акад. РАМН проф. Ющука Н.В. / Кудрявая Н.В., Уколова Е.М., Молчанов А.С.[и др.]. - М.: ГОУ ВУНМЦ МЗ РФ, 2001. - 304 с.

Стаття надійшла 16.12.2010 р.

Резюме

У статті розглядаються питання пошуку та впровадження в навчальний процес сучасних технологій і методик викладання фахових дисциплін, акцентується увага на проблемах формування цілісної системи професійної освіти зубних техніків, адаптованої до вимог сучасного ринку праці, підкреслюється значення інтеграції педагогічних здібностей і спеціальних медичних знань викладача.

Важливим завданням педагогічного процесу підготовки зубних техніків є подальше вдосконалення методичних прийомів навчання, спрямованих на високий рівень підготовки спеціалістів.

Ключові слова: мотивація навчальної діяльності, дидактичні принципи навчання, інтенсифікація й оптимізація навчального процесу, інтеграція психолого-педагогічних і спеціальних медичних знань, інформаційно-комп'ютерні технології.

Резюме

В статье рассматриваются вопросы поиска и внедрения в учебный процесс современных технологий и методик преподавания профессиональных дисциплин; акцентируется внимание на проблемах формирования целостной системы профессионального образования зубных техников, адаптированной к требованиям современного рынка труда; подчеркивается значение интеграции педагогических способностей и специальных медицинских знаний преподавателя.

Важной задачей педагогического процесса подготовки зубных техников является дальнейшее усовершенствование методических приёмов обучения, направленных на высокий уровень подготовки специалистов.

Ключевые слова: мотивация учебной деятельности, дидактические принципы обучения, интенсификация и оптимизация учебного процесса, интеграция психолого-педагогических и специальных медицинских знаний, информационно-компьютерные технологии.